TA'LIM TASHKILOTLARIDA PSIXOLOGLARNING IJODIY VA TADQIQOT KOMPETENSIYALARINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Toshkent Perfect university
Pedagogika yo'nalishining
2-kurs talabasi
Karimova Muslimabonu Kamalovna
thismemk@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada ta'lim tashkilotlarida faoliyat yurituvchi pedagog-psixologlarning ijodiy hamda tadqiqot kompetensiyalarini rivojlantirishga imkon beruvchi pedagogik omillar tizimli tahlil qilinadi. Psixolog kasbiy faoliyatining murakkablashuvi yangi bilimlar, innovatsion yondashuvlar va tahliliy fikrlashni talab qilinib kelinmoqda, shuning uchun ta'lim muassasalarida psixologlar uchun yaratiladigan shart-sharoitlar sifatini oshirish, ilmiy izlanishlarni qo'llab-quvvatlash, kreativ muhitni shakllantirish zarurati asoslab beriladi. Maqolada malaka oshirishning zamonaviy shakllari, raqamli texnologiyalarning roli, ilmiy hamkorlikning ahamiyati va metodik xizmatning funksional vazifalari yoritilib beriladi.

Kalit so'zlari: psixolog kompetensiyasi, kreativ muhit, tadqiqot faoliyati, kasbiy rivojlanish, pedagogik omillar, innovatsion texnologiyalar, ilmiy hamkorlik.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchi psixologiyasini chuqur anglay oladigan, ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishga qodir, innovatsion yondashuvlarni qo'llay oladigan psixologlarni talab qiladi. Psixologning ijodiy va tadqiqot kompetensiyalari — uning kasbiy yetukligi, malakasi va samaradorligini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlardan hisoblanadi. Bu kompetensiyalarni shakllantirish esa tasodifiy emas, balki maqsadga yo'naltirilgan pedagogik shart-sharoitlarni talab qiladi. Kasbiy kompetensiya tarkibida kreativ fikrlash, muammoni tahlil qilish, tadqiqot metodlarini bilish, eksperimentlar tashkil etish, ma'lumotlarni qayta ishlash ko'nikmalari alohida o'rin tutadi.

Ijodiy kompetensiya psixologning yangicha fikrlashi, noodatiy yechimlar yaratishi, psixoprofilaktika va rivojlantiruvchi dasturlarni mualliflik asosida ishlab chiqishi, zamonaviy texnologiyalar bilan ishlashga tayyorligi bilan namoyon bo'ladi.

Tadqiqot kompetensiyasi psixologning ilmiy izlanish metodlarini bilishi, diagnostik ma'lumotlarni tahlil qila olishi, ilmiy gipotezalar ishlab chiqishi, eksperimentlar tashkil etishi hamda natijalarni ishonchli tahlil qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Har ikki kompetensiya o'zaro uzviy bog'liq va pedagogik shart-sharoitlar bilan mustahkamlanadi.

Ijodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlaydigan ta'lim muhitini yaratishda ta'lim tashkilotidagi psixologning kreativ salohiyati ko'p jihatdan muhitga bog'liq hisoblanadi. Ochiq muloqot, erkin fikrlash, yangi g'oyalarni sinab ko'rishga imkon beradigan atmosfera psixologning tashabbuskorligini oshiradi. Amaliy choralar:

– psixologik innovatsiyalar laboratoriyasini tashkil etish;
– mahalliy loyiha va grantlarda psixologlar ishtirokini rag'batlantirish;
– metodik seminarlar va kreativ treninglar o'tkazish.

Tadqiqot faoliyati uchun zarur resurslarni ta’minlashda diagnostik testlar, zamonaviy dasturiy ta’minot, statistik tahlil vositalari, ilmiy manbalarga kirish imkoniyati psixolog kompetensiyasining poydevoridir. Masalan:

– elektron psixodiagnostika modullari;
– xalqaro ilmiy bazalardan foydalanish (ResearchGate, Google Scholar);
– eksperimental maydon va kuzatuv xonalari.

Raqamli texnologiyalardan foydalanishni kengaytirishda raqamli muhit psixolog faoliyatini engillashtiradi va sifatini oshiradi. Onlayn monitoring, elektron portfoliolar, sun’iy intellekt asosidagi tahliliy vositalar ijodiy ishlashni tezlashtiradi. Psixolog uchun muhim yo‘nalishlar:

– elektron portfoliolar;
– ma’lumotlarni avtomatik qayta ishlash;
– onlayn maslahat xizmatlarini yanada zamonaviy IT yo’nalishlari bilan hamkorlikda yo‘lga qo‘yish.
– sun’iy intellekt asosidagi diagnostika modullari;

Malaka oshirishning zamonaviy shakllarini joriy etishda psixologning kasbiy yangilanishi - uning tadqiqot salohiyatining kafolati hisoblanadi. Samarali shakllar:

– modul asosidagi o‘quv dasturlari bilan;
– xalqaro vebinarlar va ilmiy maktablarda;
– amaliy tadqiqotlar asosida malaka oshirish;
– ustoz-shogird tizimi orqali.

Ilmiy-metodik qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirishda metodik xizmat psixologning tadqiqot faoliyatiga tayanch beradi. Asosiy vazifalari:

– yangi metodik qo‘llanmalar yaratish;
– ilmiy-tadqiqot mavzulari bo‘yicha konsultatsiyalar;
– diagnostik vositalarni yangilab borish;
– tajriba almashish platformalari orqali (forum, klub, veb-portal).

Hamkorlik va tarmoqli o‘rganish madaniyatini rivojlantirishda psixologning tadqiqot faoliyati yakka emas, tarmoq asosida tashkil etilganda samarali bo‘ladi. Bunda hamkor subyektlar:

– oliy ta’lim muassasalarining psixologiya kafedralari;
– ilmiy tadqiqot institutlari;
– maktab va bog‘chalar psixologlari tarmoqlari;
– xorijiy hamkorlar bilan qo‘shma tadqiqotlar.

Rag‘batlantirish tizimini yanada shakllantirishda psixologning ijodiy faoliyati moddiy va ma’naviy rag‘bat bilan mustahkamlanadi. Bunda rag‘bat turlari:

– sertifikat va mukofotlar;
– ilmiy-innovatsion tanlovlarda ishtirok etish;
– psixologik xizmat bo‘yicha eng yaxshi loyiha nominatsiyalari tashkil etish.

Ta’lim tashkilotlarida psixologlarning ijodiy va tadqiqot kompetensiyalarini rivojlantirish — zamonaviy psixologik xizmatning sifatini oshirishga qaratilgan strategik vazifa bo’lib, psixolog faoliyati o‘z tabiatiga ko‘ra murakkab, ko‘p qirrali va doimiy yangilanishni talab qilib kelmoqda. Shu sababli psixologning kasbiy o‘sishi tasodifiy jarayon bo‘la olmaydi; u puxta o‘ylangan pedagogik shart-sharoitlar majmuasiga tayangan holda, ijodiy fikrlashni qo‘llab-

quvvatlovchi muhit, ilmiy izlanish olib borishga imkon beradigan resurslar, raqamli texnologiyalar, malaka oshirishning zamonaviy shakllari va tarmoqga doir hamkorlik imkoniyatlari bilan ta’minlanishi lozim. Ana shunda psixologning kasbiy salohiyati izchil rivojlanadi, u ilmiy asoslangan qarorlar qabul qila oladigan, innovatsion yondashuvlarga ega bo‘lgan mutaxassis sifatida shakllanib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Назарова Т.** Педагогика и психология современного образования. – Москва, 2021. – Ст. 112–128. (Psixolog faoliyatida kreativ kompetensiyalar rivoji bo‘yicha nazariy asoslar.)
2. **Karimova V.** *Psixologik xizmat nazariyasi va amaliyoti.* – Toshkent: TDPU, 2020. – B. 45–67. (Psixologik xizmatning tashkiliy-pedagogik shartlari yoritilgan.)
3. **Fullan M.** *Leading in a Culture of Change.* – San Francisco: Jossey-Bass, 2014. – P. 78–101. (Innovatsion muhit, ijodiy yetakchilik va o‘zgarishlarni boshqarish tamoyillari.)
4. **Yusupova D.** *Innovatsion yondashuvlar asosida psixologlar tayyorlash.* – Toshkent, 2023. – B. 90–115. (Pedagog-psixologlar uchun zamonaviy o‘qitish texnologiyalari va kompetensiya modeli.)
5. **Creswell J.** *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches.* – London: SAGE, 2018. – P. 143–170. (Tadqiqot metodologiyasi, psixologik izlanishlar uchun uslubiy yondashuvlar.)
6. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim sifatini oshirishga oid qarorlari** (2019–2024 yillar) – B. 3–12. (Ta’lim tizimida psixologik xizmatni modernizatsiya qilishga oid bandlar.)
7. **XTV psixologik xizmat bo‘yicha metodik qo‘llanmalar** (2022–2024) – B. 55–78. (Psixologlar faoliyatida tadqiqot va kreativ yondashuvlar bo‘yicha metodik tavsiyalar.)